

Povijest Mađarske

Urednik: Péter Hanák

Suradnici: Kálmán Benda, Péter Hanák, László Makkai. Zsuzsa L. Nagy, Emil Niederhauser, György Spira, Károly Vörös Preveli Drago Roksandić, Veljka Čolić-Peisker, Barbat, Zagreb, 1995.

Prijevod djela *The Corvina History of Hungary: From Earliest Times Until the Present Day*

Knjiga grupe autora *Povijest Mađarske*, koju je uredio Hanák Péter, prijevod je knjige objavljene 1991. u Budimpešti; uvod hrvatskom izdanju napisao je Drago Roksandić, koji mu je i urednik. Urednik Hanák Péter svoj predgovor, koji slijedi nakon uvoda u hrvatsko izdanje, započinje ulomkom iz pjesme Józsefa Attila koji kao motto određuje glavni cilj knjige: "Urediti napokon naše zajedničke stvari" - to će reći ona sporna pitanja koja su se tijekom povijesti nakupila i nagomilala između Mađara i susjednih naroda. Isticanje ovoga cilja je svakako pohvalno kao jedini prohodni put prema budućnosti. Naravno, uređivanje zajedničkih stvari, nakupljenih problema, spornih pitanja nije nimalo lagan zadatak. Tijekom stoljeća skupile su se tobožnje i stvarne nepravde; njihovo zaboravljanje i potiskivanje nameću pojačanu odgovornost autorima i urednicima djela pisanih s takvim ciljem. Neprimjeren pristup i tumačenje mogu postići djelovanje upravo suprotno od onoga što sugerira stih koji je poslužio kao motto. Odgovornost autora, urednika i prevodilaca još je veća tada ako se sinteza koja bi htjela sumarno prikazati povijest jedne zemlje objavi na jeziku govornici kojega - u danom slučaju Hrvati - sada na svojem jeziku, nakon ranije objavljenih izdanja na engleskom i njemačkom jeziku, mogu pročitati povijest naroda s kojim su stoljećima živjeli u zajedničkoj državi. Po mome mišljenju u ovakvom slučaju osobito treba paziti ne samo na to da se čitatelju podastre što je moguće povijesno vjernija slika, već i na to, da nijedan dio ne pogađa legitimni nacionalni ponos i svijest o identitetu - u ovom slučaju hrvatskoga čitatelja.

Koliko zapravo ova *Povijest Mađarske* na hrvatskome jeziku odgovara cilju označenom u mottu, odnosno drugim zahtjevima koji se pojavljuju? Kao npr. onomu, da jedna moderna povijesna sinteza treba biti lišena bilo kakvih stranačko-političkih pristranosti ili aktualnih tendencija dnevne politike. Podjednako je važna želja da treba korijeno prekinuti s onim shvaćanjem što je u Mađarskoj zavlдалo nakon 1949. prema kojemu je povijest čovječanstva - pojedinih zemalja, naroda - započela 1917., te da je sve što se ranije zbilo tek obična "pretpovijest", što se pokazalo i u tematskoj razdiobi sinteze.

Ako u svjetlu ovih traženja proučavamo hrvatsko izdanje koje je obilježeno imenima Hanák Pétera i Drage Roksandića, tada se u nama neizbježno javljaju mnogovrsne sumnje. Ovu knjigu ni na koji način nije moguće smatrati sintezom koja bi bila prihvatljiva 1995., već jednim zastarjelim kratkim pregledom koji već u vrijeme svoga nastanka - krajem 70-tih, početkom 80-tih - nije zrcalila rezultate tadašnje mađarske povijesne znanosti. Danas pak čitateljima daje tek iskrivljenu sliku iz 1100-godišnje povijesti Mađarske.

Zastarjelost sveska upada u oči već kod sadržajnoga nesrazmjera. Knjiga, slijedeći zahtjeve marksističko-lenjinističkoga povijesnoga shvaćanja, obrađuje povijest pojedinog vremena, razdoblja. U skladu s time, s poviješću prvih pola tisućljeća Mađarske bavi se 14% knjige, dok 86% knjige obrađuje drugih pola tisućljeća. Zar tek tako beznačajno mjesto u povijesti Mađarske zauzimaju dolazak Mađara u domovinu, osnivanje države, borba kraljeva iz kuće Arpadovića za stvaranje i obranu države po evropskome mjerilu; djelatnost Anžuvina, Žigmunda Luksemburškog i Matije Korvina, graditeljstva cvatuće države u Srednjoj Europi koja se i Turcima znala dugo oduprijeti? Mišljenja sam da to nikako nije slučaj, jer je gotovo isti opseg dobila povijest razdoblja između 1526. i 1790.; naprotiv, 34% od ukupnoga opsega bavi se poviješću između 1790. i 1918. Na osnovu kakvoga li je to redateljskoga načela ovih 128 godina mađarske povijesti dobilo više opsega nego li devet stoljeća koja su uslijedila nakon dolaska Mađara u domovinu? Iстина, veći je opseg od ovih devet stoljeća dobila i povijest dvadesetsedam godina koje su uslijedile iza 1918. Po svoj prilici, to pokazuje da su Károlyijeva revolucija, Sovjetska republika Mađarska te razdoblje od malo više od četvrt stoljeća uz koje je vezano ime Horthy Miklósa, barem toliko važno i značajno razdoblje u životu Mađarske koliko i devet stoljeća koja završavaju smrću Josipa II. Nije poznato na temelju kakvih

razmišljanja je poglavlje "Na socijalističkom putu" dobilo trećinu toga opsega. Englesko izdanje iz 1991. - iz kojega je nastao hrvatski prijevod - obećaje rapravu povijesti Mađarske "do dana današnjega", ali u stvarnosti stiže samo do 1980. Sigurno je tek to, da stranac koji ne zna mađarski, a zanima se za mađarsku povijest, i koji iz ovoga djela zaželi upoznati 1100 godina povijesti Mađarske, dobiva tek njezinu iskrivljenu sliku, već i zbog sadržajnog nesrazmjera. Ta se samovoljna raspodjela opsega može zamijetiti i u pogledu količinskog udjela stvarno vodećih događaja i tokova mađarske povijesti, te u kakvome obimu se govori o onima koji su drugorazredni i trećerazredni. Dolaskom Mađara i njihovim uključivanjem u kršćansku Europu, provalom Tatara i drugim utemeljenjem države nakon toga, zlatnim dobom Mađarske za Anžuvinaca, Žigmunda Luksemburškog i Matije Korvina i s poldrugstoljetnom poviješću borbe protiv Turaka bavi se svega 8% teksta. Nasuprot tome 11 % opsega knjige bavi se ustankom protiv Habsburgovaca i građanskim ratovima koji su od drugorazrednog značaja u mađarskoj povijesti. Još je veći nesrazmjer ako razmotrimo da je za opis seljačkih ustanaka, radničkih pokreta i revolucija pripalo dvostruko više prostora nego za sudbinske događaje mađarske povijesti.

Svezak je izvanredno proizvoljno uređen i glede opsega koji će pripasti nekoj od istaknutih ličnosti mađarske povijesti. Tako je napr. sam Matija Korvin dobio dvaputa veći prostor nego Karlo Robert, Ludovik Veliki i Žigmund Luksemburški zajedno. Ali još se mačehinskije knjiga bavi s našim ugarsko-hrvatskim kraljevima iz kuće Habsburga koji su organizirali borbe protiv Turaka i koji su ih istjerali. Njihovo se ime u najboljem slučaju tek spominje, nasuprot ugarsko-hrvatskim kraljevima u 18.st. koji su, međutim, dobili obim i priznanje primjerene njihovoj povijesnoj važnosti. Opet se postavlja pitanje: iz kakvih su to razmišljanja potekli različiti stavovi koji se ničime ne mogu tumačiti? Ali slično je ako obratimo pažnju na erdeljske knezove toga razdoblja. Ličnosti i djelima Báthory Istvána koji je zadobio poljsko kraljevstvo i svojom vladavinom stvorio "pravo zlatno doba Erdelja", te stekao europsku slavu - posvećen je deset puta manji opseg nego napr. Bethlenu Gáboru ili Franji II Rákócziju. Nesrazmjerno širok opseg nije, međutim, naveo autore da makar i spomenu ogromne materijalne i ljudske žrtve koje su narodu oni prouzročili, te protu-habsburške borbe s nerealnim ciljevima s obilježjima građanskoga rata. Istina, autori izbjegavaju i to da u vezi si bilo kojom borbom protiv Habsburgovaca makar i spomenu njeno obilježje građanskoga rata kada je u vrijeme takve borbe znatni postotak stanovništva - katkada i veći - stajao na strani kraljeva iz kuće Habsburgovaca te se uz njih borio.

Moguće je prepirati se o tome, da li se u višeautorskoj sintezi u svemu treba odražavati jedinstveno povijesno shvaćanje. Ako, međutim, nije naznačeno koji je autor pisao koji dio, tada po mome mišljenju kao sinteza mađarske povijesti, nije prihvatljiv onaj eklekticizam iza kojega stoje imena Hanáka Pétera, odnosno Drage Roksandića. Tekstom koji obuhvaća razdoblje od početaka do 1711. prevladava prilično pristran, jednosmjernan, kalvinistički povijesni stav koji zastupa načelo "prastari nam je neprijatelj njemački osvajač (Habsburg)", ispravnost kojega je mađarska povijesna znanost već od kraja sedamdesetih stavila pod pitanje. Nasuprot tome ulomci koji se bave 18. i 19.st. zrcale jedno modernije, liberalnije povijesno shvaćanje. Poglavlja koja se bave mađarskom poviješću nakon 1918. trude se biti u skladu s "državnopartijskim očekivanjima" koja su vladala u vrijeme pisanja knjige. Zar se u više od desetljeća koje je proteklo od pisanja knjige nije pružila prilika za uklanjanje nesrazmjernosti opsega te za ujedinjavanje povijesničarskih gledišta? Ili su pak urednici hrvatskoga izdanja koje se pojavilo 1995. smatrali djelo tako savršenim da ne podliježe nikakvom popravku, prera-di?

Ali preradu i popravak zahtijevale bi također i činjenične netočnosti, neistinite tvrdnje, brojne prešućene činjenice i, već u doba pisanja knjige, zastarjela gledišta koja se prije svega nalaze u prvome dijelu ali mogu se naći i u poglavljima koja govore o novovjekovnoj mađarskoj povijesti. Nisam u mogućnosti niti imam mjesta da u jednoj recenziji nabrojam sve propuste, zato navodim tek najuočljivije - ili koje ja smatram takvim - kao nacrt, nikako ne pretendirajući na cjelovitost.

Za općenito važeću netočnost koja se provlači cijelim sveskom držim da ni na jednome mjestu ne stoji naziv ugarsko-hrvatsko kraljevstvo, premda djelo do razdoblja od 1918. raspravlja o događajima koji su se zbili i na području hrvatskoga kraljevstva. A tu činjenicu, da je Hrvatska bila posebna država kako u srednovjekovnoj ugarskoj državi, tako i u habsburškoj dunavskoj monarhiji, priznali su i takvi mađarski pisci koje se nikako ne mogu nazvati "nenacionalnima" kao što su Salamon Ferenc, Takáts Sándor,

Károlyi Árpád ili Szekfü Gyula. Hrvatska je svo to vrijeme imala svoj posebni sabor i tek ju je ličnost vladara povezivala s Ugarskim kraljevstvom. Po mojoj ocjeni autori su knjige mogli birati između dva puta: da se raspravljajući o povijesti Ugarskoga kraljevstva ne bave zbivanjima u Hrvatskome kraljevstvu, ili pak ako zbivanja u Hrvatskoj drže sastavnim dijelom povijesti Mađarske, tada su trebali koristiti naziv Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo. Oba bi se postupka mogla opravdati i prihvatiti, samo ne onaj koji su slijedili: ne samo da su ispustili naziv Ugarsko-hrvatsko kraljevstvo nego su Hrvate uvrstili među one narodnosti koje žive u Mađarskoj a koje prije 1918. nisu raspolagale posebnom državom i državnim aparatom, kao Hrvati. To držim za tešku pogrešku i u slučaju izdanja na njemačkom i na engleskom jeziku (koliko mi je poznato djelo se nije pojavilo na mađarskom jeziku), ali to više u hrvatskome izdanju. Možda upravo stoga nedostaju iz knjige takva imena hrvatsko-mađarskih ili mađarsko-hrvatskih ličnosti kao Vrančić ili Verancsicsi (Antun i Faust), Stjepan Brodarić, Andrija Dudić, Petar Berislavić, Juraj Drašković, Ivan Statičić, Marko Stančić, ili takvi junaci dvaju naroda kao Juraj Zrinski ili Juraj Utišinović. Istodobno u slučaju onih ličnosti koje se pojavljuju u knjizi koje hrvatska historiografija jednodušno smatra vlastitim junacima i istaknutim povijesnim ličnostima, a koji se ovdje naprotiv smatraju isključivo mađarskima, ne bi škodilo primijetiti da je u Ugarsko-hrvatskom kraljevstvu prije 19. st. bila opća pojava pripadanje većem broju narodnosti ili mješoviti identitet. Upravo zato više naroda slobodno može smatrati vlastitim junakom ne samo Zrinske nego i gotovo svaku istaknutu ličnost mađarske povijesti. (Usput budi rečeno: između devetnaest mađarskih ili ugarsko-hrvatskih vladara kuće Arpadovića nijedan nije imao mađarsku suprugu; naprotiv, unutar uzlazne linije srodstva Anžuvina i Žigmunda Luksemburškog bio je ne samo jedan Mađar, kao i kod kraljeva kuće Habsburgovaca; pa i Rumunji Hunyadijeve s pravom mogu držati svojim, kao Slovaci obitelji Thurzó i Révay i druge.)

Uz nepravilnosti u kronološkome redoslijedu, činjenične greške ili iskliznuća, vrijedi razmisliti o naslovu na str. 29 "Osvajanje i napadi", koji pak može ne bez razloga povrijediti nacionalnu osjetljivost Mađara koji znaju hrvatski. U mađarskoj se povijesti ta zbivanja obrađuju pod naslovom "Honfoglalás i kalandozások" što nije istovjetno hrvatskoj verziji. Po mome skromnome uvidu pravilni i točni naslov bio bi "Osvajanje domovine i vojne avanture". Istina je da ni naslov na engleskom jeziku nije posve točan, ali tamo se bar "raids" mogu smatrati ispravnim.

Po mome je mišljenju posebno neumjesno da se tatarska provala koja je zatrla znatni dio stanovništva Ugarsko-hrvatskog kraljevstva i obnova opustošene zemlje nalaze u knjizi razbijene u dva poglavlja pod ovim naslovom: "Učvršćivanje feudalne države" odnosno "Borbe s barunima". Taj bi osobito važni povijesni događaj na svaki način zaslužio posebno poglavlje, ako su posebna poglavlja dobila zbivanja kao što su "Naprijed, kuruci, naprijed" ili "Sovjetska republika" 1919. Naravno to se ne može predbaciti prije svega uredniku hrvatskoga izdanja, nego Hanák Péteru, ali možda se mogla korigirati ta greška engleskoga izdanja u hrvatskome izdanju.

Dijelom činjeničnu netočnost, dijelom nepoznavanje izvora odražava onaj kratki dio koji raspravlja o padu Sigeta 1566. u turske ruke (str. 67). Carska pomoćna sila nije, naime, besposleno čekala kod Győra, niti car i ugarsko-hrvatski kralj Maksimilijan nije ispunio molbu Nikole Zrinjskoga za pomoć zato što nije htio izložiti riziku vojsku "čuvanu za obranu Beča", nego se to zbililo iz posve drugih razloga. Godine 1566. (kao i 1542. pod Budimom) strašna je epidemija desetkovala carsku vojsku stacioniranu u Mađarskoj, "morbus hungaricus", koja je potpuno paralizirala njezino kretanje. To je nedvojbeno pokazao mađarski liječnik Jordán Tamás (1539-1585) u svojoj raspravi iz 1576. Znanstvenik, školovan u inozemstvu, bio je 1566. liječnik carskih trupa i izbliza proučavao tu paralizirajuću bolest o kojoj je 1576. napisao disertaciju. Nadležni urednik *Povijesti Mađarske* odnosno urednik sveska trebao je poznavati prvobitni izvor koji se 1984. pojavio i na mađarskome u djelu Waczulik Margit pod naslovom "Mađarski vjesnici svijeta koji se širi u razdoblju 15.-17. st." (*A táguló világ magyarországi hirmondói XV-XVII. század*).

Nadalje, valja zamijetiti da u mađarskoj povijesti godini 1591. g. nije prethodilo "jedno dugo mirno razdoblje" (str. 68) - naime, između drinopoljskog mira 1568. i izbijanja tako sudbonosnog Petnaestogodišnjeg rata (o čemu se jedva govori u knjizi) odvijala se oštra borba protiv Turaka na cijelom području Ugarsko-hrvatskoga kraljevstva koja je trajala blizu četvrt stoljeća. U tome nizu borbi koje su donijele tolike vojničke pobjede, tako i u borbama velikoga otvorenog rata koji im je uslijedio, očitovala se izvanredno velika sloga između Mađara i Hrvata, a o njoj se ne može naći ni riječi u

ovome djelu.

Činjenicama ne odgovara tvrdnja po kojoj bi Bocskai István za svoga kneževskog nasljednika odredio mađarskog i erdeljskog kneza Bethlen Gábora. (74. str.). U stvarnosti je prvi određen nasljednik bio Báthory Gábor, ali se u njegovom testamentu, do danas na nerazjašnjen način, pojavilo ime Homonnai Drugeth Bálint, Njega, s druge strane Erdeljci nisu izabrali. Báthory nije 1609. sjeo na kneževsko prijestolje Erdelja, kako se to može čitati u knjizi, nego u proljeće 1608. Ta stranica i inače vrvi od pogrešnih i neistinitih tvrdnji. Rimay János nikako nije nogao biti najveći mađarski pjesnik 17. st. jer je on svoje pjesme pisao u 16. st. kao sljedbenik Balassi Bálinta. Od 1976. je opće poznata i prihvaćena činjenica da je Bocskaijevu proklamaciju narodima Europe iz 1605. napisao kancelar Káthay Mihály a ne Alvinczy Péter, kao to stoji u sintezi. Bocskaijev inozemni propagandist nije bio Szenczi Molnár Albert nego Bocatius János, koji je zbog toga pretrpio i višegodišnje utamničenje. I nije uostalom Szenczi izdao prvu mađarsku gramatiku niti rječnik, nego je gramatiku prije više od pola stoljeća ranije izdao Sylvester János, a rječnik je izdao 1595. Faust Vrančić čije se ime uopće ne spominje u knjizi.

U poglavlju koje govori o Bethlen Gáboru (str. 72-76) gotovo da nema tvrdnje koja ne bi bila manjkava, netočna ili bar u suprotnosti s opće poznatim činjenicama. Knjiga prešućuje uz koliko je desetaka tisuća ubijenih i u ropstvo otjeranih erdeljskih stanovnika Bethlen postao gospodar Erdelja; od 1608. Češka i Austrija nisu bile u savezništvu s Erdeljem nego s kraljevskom Ugarskom; Bethlen nikada nije opsijedao Beč nego ga je tek 1619. izdaleka motrio; vođe češkoga ustanka nisu pogubljeni 1620., jer je većina otišla u inozemstvo; 1621. Bethlen nije sam nastavio borbu protiv Habsburga nego, između ostalih, zajedno s jägerndorfskim knezom; njegovi vojni pohodi nisu pretrpjeli poraz zbog toga što bi se mađarski magnati uplašili, već zato što su slijedili nerealne ciljeve; nije se Wallenstein povukao pred Bethlenom 1626., nego je knez pod krinkom noći pobjegao s ratišta kod Drégelypalanke; mađarske husare nisu tako zvali od vremena Bethlena; nije Bethlen organizirao 1626. koaliciju protiv Habsburga već engleski kraljevski dvor; nije Bethlen stvorio "moderni apsolutizam" u Erdelju nego je samo nastavljao raniji oblik istočne despotske vlasti; nije knez utemeljio sveučilište u Nagyszombatu dva desetljeća prije Pázmánya; nije pozvao isusovce da se vrate u Erdelj; nije on, nego njegov prethodnik Báthory Gábor kojega je Bethlen dao ubiti uredio pitanje vjeroispovijesti pravoslavnih Rumunja i nije na Bethlenovu dvoru djelovala talijanska opera nego na dvoru Báthory Zsigmonda, na kojemu je Bethlen prema vlastitome pisanju bio samo paž.

Brojne pogreške i iskrivljenja sadrže dijelovi o caru Petru, o Jurju I Rákócziju i o borbama kuruca koje su trajale četiri desetljeća. Još je 1960-tih godina riješeno da naziv "kuruc" nema nikakve veze s Dózsiniim "keresztesima" (križarima) (str. 88). Godine 1711. vojska kuruca nije položila oružje, jer je svatko mogao ponijeti kući kako streljačko oružje tako i svoj mač (str. 100); bana Jelačića 1848. nisu "natjerali u bijeg" kako se to može čitati u engleskom izdanju (str. 109), niti su ga natjerali na povlačenje, kako je taj događaj "uljepšan" u hrvatskome prijevodu (str. 143). Petőfi Sándor je doduše mogao pisati, koristeći se pjesničkom slobodom, da "prema Beču bježi Jelačić kukavica..." ali njegov stih nije povijesni dokument vremena. Odavno je poznato da se u neznatnom okršaju kod Pákozda (datum kojega je postao danom mađarske vojske samo zato jer je onodobni svemoćni ministar obrane Farkas Mihály imao taj dan imendan) ništa odlučnoga nije dogodilo. Jelačić se samo zato neuznemiren povukao prema Beču jer je onamo pozvan naredbom Windischgrätzta. Godine 1849. iznuđena detronizacija u Debrecenu nije mogla za posljedicu imati nezavisnu državu (str. 144) jer je, kako je opće poznato, Kossuth ponudio mađarsku krunu zetu ruskoga cara, a Mađarsku je ponudio caru kao protektorat ruskoga carstva.

Svoje sam konkretne primjedbe dao napose u vezi s razdobljem s kojim se već desetljećima i sam bavim, ali moguće je dati i brojne primjedbe u dijelu o povijesti i kulturnoj povijesti 20. st. Osobito je nepravedno npr. da Sovjetska republika iz 1919. dobije cijelo poglavlje, a istovremeno o revoluciji i borbi za slobodu 1956. zainteresirani stranac može čitati samo između redaka i može biti potpuno prikraćen time da nema podataka o broju žrtava niti za odmazdu nakon 1956., kao niti za onu nakon 1849. Takva bi usporedba, naime, rasvijetlila da je zbog 1848/49. bilo pogubljeno i zatvoreno daleko manje ljudi nego zbog 1956., te da je nakon 1849. bio znatno manji broj žrtava nego npr. 1918/19.

Mislim da gore nabrojani nesrazmjeri i nedostaci, netočnosti i tvrdnje koje su u

suprotnosti sa činjenicama, zajedno s povijesnom koncepcijom djela što doista može biti odbojna hrvatskom čitatelju, podupiru moj sud kako nije bio sretan izbor da se na hrvatskome izda prijevod upravo ove mađarske povijesne sinteze. Kao izliku se ne može navesti niti to da nema novijega, suvremenijega, sintetskoga mađarskoga povijesnoga djela. Prema svjedočanstvu hrvatskoga uvoda (str. 9-10) sam D. Roksandić poznaje više takvih djela. Među onima koje je on nabrojio po mome bi mišljenju najsretniji izbor bilo prevođenje sinteze Kosáry-Várdya objavljene 1969., koju bi akademik Kosáry Domokos rado upotunio poviješću razdoblja do naših dana. Ako bi pak D. Roksandić dao prednost prevođenju već gotovoga djela, na raspolaganju bi mu napr. stajalo djelo *In uns liegt ein schönes Land verborgen. Ungarns Geschichte* objavljeno 1993. u Berlinu opsega od 12 araka što obrađuje događaje mađarske povijesti do 1990. Ili, na njemačkome objavljen mađarski povijesni pregled u *Priručniku znanosti o mađarstvu*. Oba djela, s obzirom na sadržajne omjere, tako i točnošću podataka, te nepristranošću, nadmašuju djelo obilježeno imenom Hanák Pétera. Uzevši sve to u obzir, do danas mi je zagonetka zašto je kolega D. Roksandić izabrao za objavljivanje na hrvatskom jeziku upravo ovo zastarjelo djelo koje prikazuje povijest Mađarske u višestruko iskrivljenom zrcalu te se u više pogleda teško može konstruktivno približiti svijesti o identitetu Hrvata.

Hanák Péter je u interviewu objavljenom 6.siječnja 1996. u Vjesniku izjavio da on ovo djelo smatra mogućom podlogom za rasprave između hrvatskih i mađarskih povjesničara. Po mome mišljenju o ovome su djelu najprije trebali raspraviti mađarski povjesničari i tek bi ga nakon temeljne preradbe trebalo izdati na stranom jeziku.

S mađarskoga prevela
Klara Gönc Moačanin

Napomena prevoditelja:

Iz praktičnih je razloga u ovome tekstu zadržano za mađarski jezik uobičajeno navođenje prvo prezimena pa imena.

cz = c cs = č s = š sz = s zs = ž

László Nagy*

Etnogeneza Hrvata

uredio N. Budak, Nakladni zavod Matice Hrvatske i Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1995., 287 str.

Nacionalna povijest svakoga naroda osjetljivo je pitanje, često opterećeno političkim balastom. Podrijetlo naroda, kao i proces njegova uobličavana, etnogeneza, osobito je osjetljiva tema. Još neriješeno pitanje podrijetla i etnogeneze Hrvata bili su tema i dvodnevnog znanstvenog skupa "Etnogeneza Hrvata" održanog u siječnu 1989. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Prema namjeri organizatora, na skupu je sudjelovao veći broj stručnjaka s područja povijesne znanosti, povijesti umjetnosti, arheologije i lingvistike, iako su brojem prevladavali povjesničari. Knjiga "Etnogeneza Hrvata" sadrži gotovo sve referate održane na simpoziju na kojem su osim domaćih sudjelovali i ugledni strani stručnjaci. Pojavila se, zbog poznatih zbivanja u Hrvatskoj, tek nakon nekoliko godina, ali njezina vrijednost i važnost time nije nimalo umanjena.

O etnogenezi Hrvata raspravlja se već stotinjak godina, ali unatoč tome što su na tome području učinjeni znatni koraci, stječe se dojam da se nismo mnogo primakli odgovorima na neka ključna pitanja. Vrijednost je ovoga simpozija bila upravo u tome što su njegovi sudionici uvidjeli da je za ispravno rješavanje problema podrijetla i etnogeneze Hrvata nužno postavljati pitanja na drugačiji način. Osobito je to nužno kada znamo da upravo za najranije razdoblje hrvatske povijesti nema povijesnih izvora, a slika se o doseljavanju Hrvata, stvaranju državne organizacije i pokrštavanju pokušava rekonstruirati na više-manje uspješim ili neuspješim teorijama i prekrajanjima djela "De administrando imperio". Odgovore na pitanja nužno je, dakle, tražiti u interdisciplinar-

*Nagy László (1927-), povjesničar, sveučilišni profesor u mirovini, autor je dvadesetpet knjiga i brojnih znanstvenih i stručnih članaka. Posebice se bavi proučavanjem mađarske povijesti 16. i 17. st. Njegova posljednja knjiga *Magyarország Európában (Mađarska u Europi)* objavljena je 1993. U tisku se nalazi zbornik njegovih radova pod naslovom *Botránykövek a magyar törtélemben (Kamenovi smutnje u mađarskoj povijesti)*.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

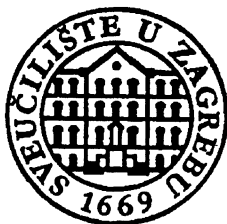
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY

INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI

29

ZAGREB

1996.

Izdavač: **ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU**

REDAKCIJA:

Branka BOBAN, Neven BUDAK, Mirjana GROSS, Franko MIROŠEVIĆ,
Štefica POPOVIĆ, Nikša STANČIĆ, Božena VRANJEŠ-ŠOLJAN

UREDNIČKI KOLEGIJ:

Ivo GOLDSTEIN, Dragutin PAVLIČEVIĆ, Mario STRECHA

IZVRŠNI UREDNIK:

Mario STRECHA

Adresa uredništva: Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Zagreb, Ivana Lučića 3

tel.: 385 (0)1 6120 150 fax: 385 (0)1 6156 879
385 (0)1 6170 685

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis "Radovi" oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije Republike Hrvatske pod br. UP-547/2-84-1984.

ZA IZDAVAČA:
Stipe BOTICA

DESIGN NASLOVNICE:
Iva MAKVIĆ

**PRIJEVOD SAŽETAKA NA
ENGLISKI JEZIK:**
Nikolina JOVANOVIĆ

PRIPREMA ZA TISAK:
Hrvoje STANČIĆ

TISAK:
KRATIS
Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u veljači 1997. godine